THE NEW JEWISH JOURNAL
דער אידישער זשורנאל
H. Winberg, Pres. & Gen. Mgr.
The Only Daily Jewish Newspaper In The Province of Ontario
PUBLISHED BY
CANADIAN JEWISH PUBLISHING Co.
251—253 Queen Street West Telephone Adelaide 3077
Subscription Rates $6 PER YEAR, $3.50 SIX MONTHS
Single Copy — 3 cents
Entered as Second Class Mail Matter at C. P. O. Toronto Ont.
January 22nd 1913

די פאַרגאַנגענע וואָך

עס שלאָפט ניט און עס דרימעלט ניט דער שומר פון ישראל!

און עס שלאָפען אויך ניט און עס דרימלען איך ניט די אידישע שונאים.

געוועזען אמאָהל א צייט, און דאָס ניט לאַנג צוריק, זיין אין דייטשלאַנד איז געווישען די הויפּט־פיגור דער גענעראַל הינדענבורג, פאַר וועמענס כבוד נאָכן דייטשלאַנד האָט געקלאַפּט אייזערנע טשעזעקעס אין הילצערנע פיגורען. זיין זון איז שוין אָבער לאַנג פאַרגאַנגען, אין דער נייער שיינענדער שטערן צווישען די דייטשע רעאַקציאָנערען איז הינ־דענבורג'ס געוועזענער געהילף — דער גענעראַל לודענדאָרף.

לעצטע וואָך איז געוואָרען פונקט צעהן יאָהר זיין דער באַריהמ־טער שלאַכט ביי טאַנענבערג. אין אַלע געוועזענע גענעראַלען האָבען זיך דאַרום צוגעוויזגעקליעבען אין דער שטאָדט קעניגסבערג, כדי צו פרע־הען זיך מיט יענעם זיעג. פאַרשטעהט זיך אַז לודענדאָרף איז געוועזען דער הויפּט־רעדנער ביי דעם צוזאַמענקונפט, און אַז ער האָט גערעדט וועגען דעם ווי אַזוי מען דאַרף אַרויסראַטעווען „דאָס פאָטערלאַנד" פון די הענט פון די שטרעסעמאַנס און די מאַרקסעס.

און איבער דער טיר פונ'ם גרויסען זאַל, וואו לודענדאָרף האָט גע־רעדט, איז געהאַנגען א גרויסער אויפשריפט „קיינע אידען ניט ערלויבט אריינצוקומען".

מילא דיי דייטשע אידען קענען איבער אויסקומען אָהן לודענ־דאָרפס'ס דרשות, אָבער די לודענדאָרפס שלאָפען ניט, און שטעהען שטענדיג אויף דער וואַך, עס זאָל זיך צו זיי חלילה ניט אריינכאַפּען א אידישער אייער.

און עס שלאָפען אויך ניט די אידישע שונאים אין פראַנקרייך.

די פראַנצויזישע רעאַקציאָנערען האָבען לעצטע וואָך פון דאָס ניי באַנייס זייערע אנטי־ציוניסטישע אַטאַקעס. און געוואָלט איינשמייסען דעם פראַנצויזישען פאַרלאַמענט, אז דו'ל'ן פאַלעסטינע מאַנדאַט זענען די פראַנצויזישע אינטערעסען אין געפאַהר, ניט נאָר אין ארץ ישראל, נאָר אַפילו אין סיריען, פון וואַנען מען האָט שוין אויך אָפּגעריסען דעם מאַזל, געגעבען, אוועקגעהמענדיג איהם פונ'ם פראַנצויזישען איינפלוס.

אָבער הערייא און זיין רעגירונג האָבען דאָס מאָהל ווידער באַ־זיעגט די פראַנצויזישע פּאַנקאַרע'ס, און דער פאַרלאַמענט האָט גוט־געהייסען דעם לאַזאַנער אָפּמאַך.

* * *

צו דער צייט וואָס דער הויפּט־אינטערעס אין דער אַלגעמיינער פּאָליטישער וועלט איז נאָך אַלעס קאָנצענטרירט אַרום דעם דאָזס פּלאַן און דעם לאַנדאָנער אָפּמאַך, איז אין דער פאַרגאַנגענער וואָך דער אידי־שער אינטערעס געוועזען אַרום דער פראַגע פון דער הילפס־אַרבייט פאַר די רוסישע אידען.

די דאָזיגע הילפס־טעטיגקייט איז ניט אַזא לייכטע זאַך, ווי מאַנכע ווילען זיך עס פאָרשטעלען, ווייל שווער איז תמיד צו שאַפען א צושטאַנד, ווען דאָס לעטעלע זאַל בלייבען גאַנץ, און דער וואָלף זאָס.

צו העלפען די רוסישע אידען, און פון דער הילף זאָל ניט אריינפאַ־לען א טייל צו די אידישע יעזוסעקעס פאַר קאָמוניסטישער פראָפּאַגאַנדע איז א גאַנץ שווערער ענין, און די גרעסטע פאַרזיכטיגקייט קען דאָ ניט העלפען, זענען דאָך די קאָמוניסטען און די רוסישע רעגירונגס־מאַש־איינס און דאָס זעלבע.

זיכער איז א וויכטיגע זאַך די מעגליכקייט, וועלכע איז יעצט פאַרהאַן צו קאָלאָניזירען א צאָהל אידען אין קרים, פאַר וועלכען די „רושאַינס" האָט שוין באַשטימט א סומע פון פיער הונדערט טויזענט דאָלאַר, אָבער געגען פאַרזיכט און געגען אַנגעזעענדע וועדען, אז דער „אידענזקאָם" און אַנדערע קאָמוניסטישע צדקה־פּושקעס זאָלען בלייבען שטעהן פון ווייטענס. אין ניט זוכען אויפצולעגען אויף דער אַרבייט זייערע קאָמוניסטישע הענט אין קאָמוניסטישען קאָנטראָל, וועלכער מאַכט אַן אויף דער אידישער גאַס נאָך מעהר הורבן ווי אויף דער אַלגעמיינער.

* * *

דאָנערשטאָג איז אויף דער ניי־יאָרקער בערזע דער קאַנאַדער דאָ־לאַר געוועזען מיט א קליינעם פּראָצענט (1/32 פון א פּראָצענט) מעהר ווי „פאַר".

* * *

און מען קען דעם קאַנאַדער דאָלאַר נאָך ווייטער לאַנגע טעג פון אַזא צושטאַנד.

* * *

די אַלטע טענה — מיר פּראָטעסטירען צופיעל.

אַזעלכע טענות האָט מען צו אַזנ געהאַט וועגען פּוילען. אין לעצ־טענס איבער'חזר'ט מען דאָס זעלבע וועגען רומעניע.

אין די מלחמה־יאָהרען איז אינ'ם היגען אוניווערזיטעט געוועזען א לעקטאָר פאַר רומענישע שפּראַכען, אין אסימילירטער איד — לעאָן פּאַראַרו, וועלכער איז אין די לעצטע יאָהרען פאַרבונדען מיט'ן קאַלאַמ־ביא קאַלעדזש אין ניו־יאָרק.

פּאַראַרו, איז דאָכט זיך א רומענישער איד, אין לעצטע וואָך איז ער צוריקגעקומען פון א לענגערען באַזוך איבער רומעניען, און צוריקקו־מענדיג האָט ער ערקלעהרט פאַר א פאַרטרעטער פונ'ם ניו־יאָרקער „טאָרגען־זשורנאַל", אז מען איבערטרייבט דאָ וועגען רומעניענס שנאה צו אידען, פאַרקעהרט עס איז די אידען דאָרטען גוט און וואויל.

אידישע זשורנאַליסטען פון וואַרשע ווילען ניט באַזוכען רומעניען אויס פּראָטעסט, און אסימילירטע מאַשקעס זוכען נאָר מטהר צו זיין דעם שרץ.

* * *

בנוגע ארץ ישראל איז גאַנץ אינטערעסאַנט א נייעס וואָס מיר השבען די טעג באַקומען פון ארץ ישראל:

תל־אביב, (דורך פּאַסט), (איטא).

א שאַרפע רעוואָלוציע פון פּראָטעסט גענען די הערשענדע אימי־גראַציע באַשרענקונגען אין ארץ ישראל, איבערהויפּט בנוגע די שווע־ריגקייטען ביים אריינלאָזען פון קרובים, איז אָנגענומען געוואָרען אויף א קאָנפערענץ, וואָס איז פאַררופען געוואָרען פון דער הינער אידי־שער קהלה. דער פּראָטעסט וועט איבערגענעבען ווערען צו דער רעגי־רונג און צו דער פאַלעסטינישער ציון עקזעקוטיווע.

מען האָט זיך געטעגט אָנהויבען צוצוהערען צו די פּראָטעסטען און פאַרלייכטערען עמוואָס די איינוואַנדערונג.

און באַרט נאָך ווען ציוניסטישע פיהרער אליין גיעבען צו, און אין פּאַלעסטינע קענען הייאָהר אריינפאַהרען וועניגסטענס צוואַנציג טויזענט מענשען.

הונגער טויט לויערט אויף אידישע מאַסען אין אַמאַליגען תחום

(קאָרעספּאָנדענץ פון רינע) פון יחזקיאל ווייניק.

ווי וועניג די סאָוויעטישע אידישע פּרעסע זאָל ניט באַלייכטען דעם לעבענס־שטייגער פון רוסישען אידענטום און ווי איינזייטיג זי זאָל ניט אַפּשפּיגלען די ספּעציפיש אידישע ווירקליכקייט, כדי חלילה ניט צו צרמוטיגען ביי די רוסישע אידען דעם געפיהל פון נאַציאָנאַלער גע־מיינשאַפטליכקייט, איינס קען זי ניט מעהר פאַרשווייגען, אפילו ווען זי זאָל וועלען: דאָס איז דער אידישער דלות, דער מורא'דיגער חורבן פון די אידישע שטעדט און שטעדטלאַך אויפ'ן נאַנצען גרויסען מחלך פון רוסלאַנד און אוקראַי־נע.

ווענען דאָזיגען חורבן זאָגען שוין איצט עדות ניט נאָר די גליקליכע, וועמען עס גיט זיך איין אריבערצוקלייבען פון רוסלאַנד אויף דער אַנדערער זייט גרענעץ נאָר אויך די קאָמוניסטישע קאָרעספּאָנ־דענטען פון די פאַרשיעדענסטע עקען פון ראַסען־פאַרבאַנד.

ממש דער הונגער טויט לויערט אויף די אידישע מאַסען פון אַמאַליגען תחום המושב, נאָר גלייך — צו וועט די גערע־טעניש אין לאַנד זיין א „שלעכטע, צו א בעסערע. א דאַנק דער נאַנעער סאָוויעט־שער ווירטשאַפטס פּאָליטיק, דער ענטוויק־לונג פון דער קאַפּיטאַליסטישער אויפ'ן היערע שטייערען, וואָס דערשטיקען דעם קליינעם פּריוואַטן־קרעמער, זענען די אר־דישע מאַסען ענטגיי־לטיג אַרויסגעשטויסען געוואָרען פון זייערע פּרנסות. ווענען אריינציהען זיי אין דער אינדוסטריע קען דערווייל נאָר קיין רייד ניט זיין, איז פון פאַראַרטיילט צום אונטערגאַנג, נאָכדעם ווי מען האָט מיט נאָכדם חילף אריבערגע־לעבט די בלוטיגע איבערקעהרענישען און פאַנדאָמען.

ווי באַלד עס איז ניטא וואָס אַנצו־ווערען, טראַכט מען שוין ניט קיין סך: מען פאַרלאָזט נאָהענטע און פריינד, מיט וועלכע מען האָט צעהנדליגע יאָהרען גע־לעבט אין שטעדטעל, מען רייסט אין מיט די אַלטע געוואוינהייטען און טראַדיציעס און איבערלאָזענדיג די שטוב אָדער אַן איינענעם הויף אויף הספּד (פאַרקויפען איז ניטא וועמען) טראַגט מען זיך אריבער מיט ווייב און קינדער אין פּוסטען סטעפּ אויפ'ן פרייען פעלד, זוכען חיונה פון דער ערד.

מיט דער זעלבער פאַרצווייפלונג מיט וועלכער א טייל גנב'עס דו גרענעץ אָדער קלייבט זיך אַזוי אריבער קיין אַמעריקאַ, הויבען זיך נאַנצע שטעדטלעך אויף פון זייערע אַלט־געזעסענע ערטער און לאָזען זיך אין דאָרף. דער דראַנג פון די אידי־שע מאַסען צו ערד איז ניט קיין ציעל בעוואוסטער — ער טראַגט א סטיכישען כאַראַקטער. מען לויפט ווי פון א מנפה, ווייל אין שטעדטעל קומט אויס סיי ווי סיי צו שטאַרבען פון הונגער.

ארום יעדען שטעדטעל, וואו נאָ־עס איז פאַראַן א מעגליכקייט, בילדען זיך אויס לאַנדווירטשאַפטליכע קאָאָפּעראַטי־ווען, ארטעלען און גרופּען אָדער עס שאַר־פען זיך אידישע פּויערים, וואָס בעאַר־בייטען די ערד אינדיווידועל.

אָבער ארום די שטעדטלאַך איז א מאַנגעל אין פרייע ערד. וואַנדערט מען אַ־בער גרופּענווייז פון איין פרייז אין א צווייטען, מען לאָזט זיך אין וויינטע מרחקים זוכען א שטיקעל ערד.

פריהער פלעגען מעהרסטענטייל איבערוואַנדערען אַרבייטער און מענשען פון פרייע פּראָפעסיעס — זעלבענער בעלי־מלאכות — און קרעמער. די ניי־יע איבער־וואַנדערער זענען געוועהנליכע אידען פון א גאַנץ יאָהר. דאָ קאָן מען באַגעגענען א געוועזענעם רב און א בעל עגלה, א פּראָ־וויזאָר און א שוואַרץ־אַרבייטער, א „פאַ־ווייערעניע" און א שוחט, א געוועזענעם מאַנופאַקטוריסט, א גרויסען סוחר פון מזרח וואַנט און א שניידער, שוסטער, א מלמד. די פאַרשיעדענקייטען זענען פאַר־שוואונדען, דער געמיינזאַמער גורל האָט ווי אַלעמען אויסגעגלייכט. מען אַרבייט שווער און א סך פון 4 פאַרטאַ ביז 10 אין אוועגען אויפ'ן פעלד.

די אידישע מנהגים און טראַדיציעס האָט מען א סך פאַרלוירען אין וועג, אָבער א סך זענען געבליבען. באַגעגענט מען אַפּטמאָל א אידענע, — וועלכע באַקלאָגט זיך, וואָס ניט זי האָט ליכט, ניט זי האָט וואו צו בענשען ליכט ערב שבת. קיין, שוחט איז ניטא, קיין מנין אויך ניט, דערפאַר אָבער ביי איין זאַך האַלט מען זיך פעסט כמעט אין אַלע קאָלעקטיווען — ביים שבת רוה.

די אידישע קאָמוניסטען זענען דער־מיט זעהר ניט צופרידען. דער שבת־רוה — אַזוי זאָגען זיי — זונדערט אָפּ די אי־דישע פון די ניט אידישע פּויערים און רופט אַרויס ביי די לעצטע א פיינדליכע בעציהונג צו די איבערוואַנדערער. אַזוי פלעגען אַמאָל די משכילים טענה'ן, אז די סבה וואָס מען האָט אַזוי פיינט אידען, איז כלומר'שט דאָס, וואָס דער איד טוילט זיך אויס מיט זיין אויסערליכען אויס־זעהן, וואָס ער טראָגט א לאַנגע קאַפּאָטע באָרד און פּאות.

די איבערוואַנדערער לייגען וועניג אַכט אויף דער דאָזיגער אינטאַציע פאַר זונטאָג

באַלד־וועלען די קינדער אַנהויבען געהן איז שוהל

פון פ. ל.

באַלד הויבט זיך ווידער אָן סקול. ניט איהר זיך אָפּ א רעכענונג וועגען דעם, וואָס דאָס מיינט פאַר הונדערטער טו־זענטער קליינינקע באַשעפענישען, וואָס וואַרטען מיט דער גרעסטער אומגעדולד אויפ'ן אָנהויב פון „סקול דייס"? זיי־ערע עלטערען דאַרפען זיך ענערגיש באַ־טייליגען און צוגרייטען זיי פאַר דער שול.

מען קאָן מיט זיכערקייט זאָגען, אז אַלע עלטערען זענען טיעף פאַראינטערעס־סירט אין דעם וואַיילזיין פון זייערע אור־זאַך פון שלעכט לערנען זיך, האָבען גוט צונעפּאַסטע ברילען אויף אַזוי ווייט נע־האָלפען די קינדער, אז זיי האָבען געקאָנט אָנהאַלטען זייער שטודיום פונקט אַזוי גוט ווי זייערע נאָרמאַלע שול חברים פון זייער עלטער, און אָנצויאַגען א סך, וואָס זיי האָבען פריהער געהאַט פאַראָרען.

זעהר אפט האָט מען די שלעכטע ראיה ביים קינד באַמערקט ערשט דעמאָלט ווען דאָס קינד איז שוין האָפנונגסלאָז הינטערשטעליג אין לערנען און האָט שוין פאַראָרען א גרייד אָדער מעהר.

עס איז נויטיג, אז אין אקוליסט זאָל אונטערזוכען דעם קינדס אויגען, אייזער דער שול טערמין הויבט זיך אָן. ווען מען וועט דעמאָלט אויסגעפינען אז דעם קינדס ראיה איז שלעכט, וועט דאָס איהם פאַר־שפּאָרען די שפּעטערדיגע אומגענעהמ־ליכקייטען און ענטמוטיגונג פון שלעכטען לערנען זיך.

גוטער נעהער איז אויף זעהר א וויכ־טיגע זאַך. שלעכטער נעהער קאָן אָפט־מאָל זיין א רעזולטאַט פון אנשטעקענדי־גע קראַנקהייטען, וואָס טרעפען געוועהנ־ליך צווישען קינדער פון שול עלטערען. אָפטמאָל קומט עס מיט א קראַנקהייט פון טאַנסילס און אדענאָידס.

דאָ איז ווידער וויכטיג, אז מען זאָל עקזאַמינירען דעם קינדס אויערען אייזער עס הויבט אָן געהן אין שול, כדי מען זאָל קאָנען אויסגעפינען אַזאַ קראַנק־האַפטיגען צושטאַנד, אויב ער איז פאַראַן און דאָס באַלד פאַרריכטען, אייזער עס וועט איבערלאָזען נאָך זיך א כראָנישע קראַנקהייט.

עלטערען דאַרפען גוט בעאַכטען זייערע קינדער און זעהן ווי זיי אָטעמען, מיט'ן מויל ד'ן באַוייזען אַן אומגאַרמאַלען צו־שטאַנד פון מויל און האַלז.

נעדענקט, אז ביי אדענאָידס און קראַנקע טאַנסילס קאָן מען לייכט באַפען אנשטעקענדיגע קראַנקהייטען, און דאַרום דאַרף מען דאָס באַלד לאָזען עקזאַמינירען פון א קאָמפּעטענטען דאָקטאַר. אדענאָידס און קראַנקע טאַנסילס זענען זעהר אָפט די אורזאַך, פאַרוואָס קינדער זענען הינטער־שטעליג אין זייער שול אַרבייט.

עס איז אויך זעהר וויכטיג צו אונ־טערזוכען און פאַרריכטען א שלעכטען צו שטאַנד פון דעם קינדס ציין, אויסקליבען און צופּאַסען א געהערינע דיעטע פאַרען קינד איז א שטודיום פאַר זיך אליין, און מיר וועלען דאָ ניט אריינגעהן אין קיין איינצעלהייטען וועגען דעם אָבער עס וועט זיין אויסגעוואָרפען די גאַנצע אַר־בייט און צייט אין זוכען ריכטיגע ידיעות און עצות וועגען דער געהערינער שפּייז פאַר שול קינדער, וועגען מען וועט ניט אָפּהיטען דעם קינדס צייהן.

(פאַרזעצונג אויף פּידזש 7)

רויטקייט

פון א. געלמאַן.

מיין האַרץ איז רויט, —
און נישט מיט פריישען פּורפּור פון א זונען־אויפגאַנג
אין תמוז'דיגע לוסטיגע באַגיינענס,
וואָס מיט רויטע אַרעמס פון צוגליהטער תאוה
האַלזען דו דער אַרום, —
מיין האַרץ איז רויט מיט רויטקייט פון דער שיעה
אין לעצטע אבל'דיגע אַלול־טעג,
וואָס סמאָליעט אָפּ די פלינעל פון די היימאַטלאָזע
וואָלקענס,
און פילט דעם וועלט־חלל מיט בענשאַפט אָן,
א בענשאַפט נאָך א גוט'דיגע שעהנקייט,
וואָס לאָזט אַן אָרט פאַר ווייסע קבריס;
עס טראָגען זיך אין לופטען ווייסע שפּינוועבע אום,
מרגלים פונ'ם ווייסען טויט...
מיין האַרץ פאַר ווייס זיך שרעקט
און רויטעלט זיך מיט וועלקענדער
סוף־זומערדיגער רויטקייט, —
מיין האַרץ איז רויט...

א שקיעה

פון א. געלמאַן.

דער טאָג דערנעהענטערט זיך צו ענדע,
די זון פאַרגעהט אין מערב רויט:
אויף א גאָלד־פּורפּור געלעגער
באַגענענט רוהיג זי איהר טויט. —

די־וועלט פאַרלאָזט זי מיט א שמייכעל,
א זיסען פון א יונגעס קינד,
וואָס זיסען פון א יונגעס קינד.

פּיוּם

הונגער

אַ

אַ

אַ